

УДК 330.341(477)

ШАБЕЛЬНИКОВА ЄВГЕНІЯ,*аспірант Донбаського державного технічного університету, м. Алчевськ*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті розглянуто стан розвитку інноваційної діяльності в Україні. Виявлені основні проблеми сучасного становища інноваційної діяльності регіонів країни та проаналізовані перспективи розвитку інноваційної активності на промислових підприємствах. Проведений аналіз інноваційних процесів дозволив виявити лідерів серед регіонів країни (Харківська, Сумська, Дніпропетровська, Донецька області), проте показав необхідність подальшого розвитку та вдосконалення інноваційної діяльності. Окреслені також основні проблеми, які перешкоджають подальшій активізації інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах. Висловлена думка, що основою для впровадження світових та вітчизняних інновацій є розвиток стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств.

Ключові слова: інновації; інноваційна активність підприємств; стратегічне планування; інвестиції.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Згідно із законом "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [1], забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, збільшення експортного потенціалу держави повинно супроводжуватися ефективним використанням вітчизняних та світових досягнень, розвитком інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах. Стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності суб'єктів господарювання на 2011-2021 рр. є освоєння нових та розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища. При цьому частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, серед усіх промислових суб'єктів господарювання України незначна (16,2%). Взаємодія державного та підприємницького сектора у впровадженні інновацій обмежена [2]. Тому визначення стану та перспектив розвитку інноваційних процесів як основи для реалізації положень державної політики становить актуальність обраної теми.

На сьогодні розвиток інноваційних процесів є стимулом до підвищення конкурентоспроможності підприємства, галузі, регіонів, тобто до економічного зростання будь-якої держави. У матеріалах Всесвітнього економічного форуму [3] національна конкурентоспроможність визначається як здатність країни забезпечувати стабільні темпи економічного зростання. Показник конкурентоспроможності країни визначається численними та різноплановими складовими, до складу яких входять і показники інноваційної діяльності. Тому підвищення рівня конкурентоспроможності країни обумовлюється її розвитком інноваційних процесів підприємств.

Питання розвитку взаємодії академічної освіти та

науки, активізації інноваційної діяльності на підприємствах досліджують: О. І. Амоша [4]; О. Є. Єфремов [5], О. В. Марченко [6], А. В. Череп [2]; управління конкурентоспроможністю підприємства: О. А. Паршина [7] та ін.

Необхідність постійного відстеження ситуації у сфері розвитку інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах обумовила вибір теми дослідження.

Метою роботи є аналіз стану і перспектив розвитку інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах.

Для вивчення питань стану та перспектив розвитку інноваційних процесів в Україні використані праці вітчизняних вчених, міжнародні статистичні матеріали, закони України.

Виклад основного матеріалу. У матеріалах Всесвітнього економічного форуму [3] відображається погіршення економічного стану України у 2012 році в порівнянні з 2011 роком за рівнем індексу конкурентоспроможності (132 місце замість 131). За даними міжнародної бізнес-школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Україна посідає 63 місце у 2012 році в порівнянні з 60 місцем у 2011 році за глобальним інноваційним індексом. Як наголошується в доповіді, сильні сторони України пов'язані з розвитком знань, якістю людського капіталу, розвитком бізнесу; заважають - недосконалі інститути, інфраструктура, показники розвитку внутрішнього ринку [8]. За даними загального інноваційного індексу Європейського інноваційного табло, що оцінюється компанією EuroINNO за підтримки Єврокомісії, Україна знаходиться в останній за рівнем інновативності - четвертій - групі "країн, що наздоганяють" [9].

Дані міжнародних організацій указують на незадовільне становище України у світовому рейтингу інноваційного розвитку. Головними причинами ситуації, що склалася, автори виділяють недостатню про-

робленість законодавчої бази щодо розвитку інноваційної діяльності [6]; обмежений зв'язок між державним та підприємницьким сектором [2]; недостатність коштів для здійснення інноваційної діяльності [2]; слабо розвинуту інфраструктуру; високу міграцію науковців [6].

Розгляд стану економічного розвитку за регіона-

ми України визначається на основі результатів досліджень, які наведені в матеріалах Всесвітнього економічного форуму [3]. У табл. 1 представлено валовий регіональний продукт та індекс конкурентоспроможності кожного регіону, а також виявлені основні проблемні фактори, що негативно впливають на стан їх економічного розвитку.

Таблиця 1. - Стан розвитку регіонів України за валовим регіональним продуктом та індексом конкурентоспроможності, наведено за даними [3]

Регіон	Населення, млн (2011 р.)	Валовий регіональний продукт, млн грн (2010 р.)	Доля ВВП регіонів у ВВП України, % (2010 р.)	Індекс конкурентоспроможності регіону		Проблемні фактори
				Бал	Рейтинг	
АР Крим	1,96	32426	3,0	3,94	19	Корупція, неефективність держaparату
Вінницька область	1,64	23589	2,2	3,97	15	Податкова політика, нестабільність державної політики
Волинська область	1,04	14429	1,3	3,99	11	Податкова політика, нестабільність державної політики
Дніпропетровська область	3,33	116136	10,7	4,16	3	Податкова політика, корупція
Донецька область	4,42	128986	11,9	4,14	4	Нестабільність державної політики, податкова політика
Житомирська область	1,28	18743	1,7	3,87	25	Нестабільність державної політики, податкова політика
Закарпатська область	1,25	15299	1,4	3,95	17	Нестабільність державної політики, податкова політика
Запорізька область	1,8	42736	3,9	4,07	7	Нестабільність державної політики, податкова політика
Івано-Франківська область	1,38	20446	1,9	3,93	21	Податкова політика, нестабільність державної політики
м. Київ	2,81	196639	18,2	4,37	1	Податкова політика, корупція
Київська область	1,72	44953	4,2	4,12	5	Податкова політика, нестабільність державної політики.
Кіровоградська область	1,01	15749	1,5	3,84	26	Нестабільність державної політики, податкова політика
Луганська область	2,28	45541	4,2	3,93	20	Податкова політика, нестабільність державної політики
Львівська область	2,54	41655	3,8	4,00	10	Нестабільність державної політики, податкова політика
Миколаївська область	1,18	24055	2,2	3,97	14	Податкова політика, нестабільність державної політики
Одеська область	2,39	53878	5,0	4,10	6	Корупція, податкова політика
Полтавська область	1,48	44291	4,1	4,02	9	Нестабільність державної політики, податкова політика
Рівненська область	1,15	15882	1,5	3,98	12	Нестабільність державної політики, податкова політика
м. Севастополь	0,38	7785	0,7	4,02	8	Податкова політика, корупція
Сумська область	1,16	18333	1,7	3,98	13	Нестабільність державної політики, податкова політика
Тернопільська область	1,08	12726	1,2	3,88	23	Податкова політика, нестабільність державної політики
Харківська область	2,75	65293	6,0	4,19	2	Податкова політики, нестабільність державної політики.
Херсонська область	1,09	15649	1,4	3,82	27	Нестабільність державної політики, податкова політика
Хмельницька область	1,32	18096	1,7	3,92	22	Нестабільність державної політики, податкова політика
Черкаська область	1,28	22354	2,1	3,94	18	Нестабільність державної політики, податкова політика
Чернівецька область	0,90	9892	0,9	3,95	16	Податкова політика, податкові ставки.
Чернігівська область	1,09	17008	1,6	3,87	24	Податкова політика, нестабільність державної політики

Аналіз даних табл. 1 дозволив виявити кращі регіони України за індексом конкурентоспроможності та основні проблемні фактори, що впливають на зниження економічного зростання регіонів. За індексом конкурентоспроможності перше місце посідає м. Київ, далі йдуть Харківська, Дніпропетровська, Донецька та Київська області відповідно. При цьому такий рейтинг не відповідає рейтингу показника валового регіонального продукту (м. Київ - 196639 млн грн; Харківська область - 65293 млн грн; Дніпропетровська область - 116136 млн грн; Донецька область - 128986 млн грн; Київська область - 44953 млн грн).

Серед проблемних факторів ведення бізнесу перше місце посідає податкова політика, яка знижує результати діяльності суб'єктів господарювання разом із такими факторами, як нестабільність державної політики, корупція, неефективність держапарату, податкові ставки. Також проблемними факторами називають інфляцію, низьку кваліфікацію робочої сили, нерозвинену інфраструктуру, обмежувальне трудове законодавство, регіональну митну політику та ін.

При підрахунках індексу конкурентоспроможності (табл. 1) до уваги береться складність економічних

процесів і пропонується виважене середнє значення великої кількості різних компонентів, кожен із яких відбиває один з аспектів конкурентоспроможності [3]. Компоненти згруповані у 12 складових, серед яких: інституції, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів та послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу, інновації. Кожна із зазначених складових у матеріалах форуму представлена окремо та відіграє важливу роль у визначенні конкурентоспроможності країни, тому розгляд стану та формування пріоритетів розвитку інноваційних процесів на підприємствах України є одним із важливих напрямків її економічного зростання.

У табл. 2 за допомогою матеріалів Всесвітнього економічного форуму [3] наведено стан та перспективи інноваційного розвитку вітчизняних підприємств за допомогою ранжирування регіонів України, Автономної республіки Крим та міст Києва і Севастополя за показниками: витрати компаній на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

Таблиця 2. - Стан інноваційного розвитку в регіонах України на 2012 рік (за даними [3])

Регіон	Витрати компаній на НДДКР		Здатність до інновацій		Наявність наукових та інженерних кадрів		Співпраця університетів і бізнесу в НДДКР	
	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг
АР Крим	2,77	13	3,35	19	3,16	22	2,77	22
Вінницька область	2,69	16	3,74	8	3,28	18	3,07	14
Волинська область	2,81	12	3,35	20	2,98	26	2,98	17
Дніпропетровська область	3,28	2	3,80	7	4,16	4	3,67	2
Донецька область	3,28	3	3,74	9	4,09	5	3,66	3
Житомирська область	2,52	25	3,38	17	3,10	25	2,87	19
Закарпатська область	2,39	27	3,05	27	3,24	20	2,61	25
Запорізька область	3,15	5	3,81	6	3,71	10	3,19	11
Івано-Франківська область	2,63	21	3,35	18	3,66	13	3,22	10
м. Київ	2,61	22	3,20	26	4,18	3	3,36	6
Київська область	2,70	15	3,33	21	3,46	15	2,81	21
Кіровоградська область	3,00	8	3,84	5	3,28	19	2,76	23
Луганська область	3,15	4	3,63	13	3,81	8	3,00	16
Львівська область	2,65	19	3,22	25	3,66	11	3,27	9
Миколаївська область	3,04	7	3,87	3	4,04	6	3,28	8
Одеська область	2,53	24	3,29	23	3,72	9	2,98	18
Полтавська область	3,00	9	3,56	15	3,40	17	3,18	12
Рівненська область	2,70	14	3,63	12	3,66	12	3,29	7
м. Севастополь	2,99	10	3,70	11	4,19	2	3,46	4
Сумська область	3,30	1	3,89	2	3,54	14	3,43	5
Тернопільська область	2,51	26	3,45	16	3,44	16	2,83	20
Харківська область	3,10	6	3,92	1	4,42	1	3,86	1
Херсонська область	2,64	20	3,33	22	3,16	23	3,18	13

Продовження табл. 2

Region	Витрати компаній на НДДКР		Здатність до інновацій		Наявність наукових та інженерних кадрів		Співпраця університетів і бізнесу в НДДКР	
	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг	Бал	Рейтинг
Хмельницька область	2,67	17	3,85	4	3,15	24	2,73	24
Черкаська область	2,66	18	3,27	24	3,19	21	2,57	26
Чернівецька область	2,56	23	3,62	14	3,91	7	3,01	15
Чернігівська область	2,86	11	3,73	10	2,78	27	2,29	27

(НДДКР); здатність регіону до інновацій; наявність наукових та інженерних кадрів; співпраця університетів і бізнесу в НДДКР. Найкращий показник серед витрат компаній на НДДКР має Сумська область, найвища здатність до інновацій, а також висока забезпеченість науковими та інженерними кадрами, активна співпраця університетів та бізнесу у НДДКР характерні для Харківської області.

Лідерами в інноваційному розвитку країни серед зазначених факторів, крім Харківської та Сумської областей, є Дніпропетровська, Донецька, Запорізька та Луганська області. Найгірші показники в західних областях (Закарпатській, Волинській, Тернопільській). Назагал, як зазначається в матеріалі Всесвітнього економічного форуму [3], рейтинг конкурентоспроможності України настільки низький, що навіть регіони-лідери є неконкурентоспроможними у світовому порівнянні.

Таким чином, рівень інноваційного розвитку як країни в цілому, так і окремих її регіонів потребує радикального вирішення проблеми. Аналіз робіт фахівців та дані зарубіжних статистичних звітів по-

казують основні проблеми розвитку інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах:

- недостатня проробленість законодавчої та нормативно-правової бази;
- обтяжлива податкова політика, високі податкові ставки, нестабільність державної політики;
- міграція науковців, відсутність на підприємствах мотивації щодо затримання відтоку кваліфікованих кадрів;
- недостатня розвинутість взаємодії університетів та бізнесу.

Для вирішення накопичених проблем та забезпечення покращення інноваційної діяльності необхідне формування цілеспрямованої політики розвитку інноваційних процесів як у масштабах країни, так і окремого підприємства. У зв'язку із цим, особливо актуальним стає визначення пріоритетних напрямів діяльності суб'єктів господарювання. Як свідчать статистичні дані, частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, серед усіх промислових підприємств України досить незначна - 16,2% у 2011 році (табл. 3) [10].

Таблиця 3. - Інноваційна активність промислових підприємств України [10]

	2005		2010		2011	
	Разом	% до загальної кількості промислових підприємств	Разом	% до загальної кількості промислових підприємств	Разом	% до загальної кількості промислових підприємств
Кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю:	1193	11,9	1462	13,8	1679	16,2
у т. ч. витрати коштів на дослідження й розробки	317	3,2	307	2,9	332	3,2
придбання інших зовнішніх знань (програмного забезпечення, машин, обладнання)	113	1,1	100	0,9	105	1,0

Одним зі шляхів виходу із ситуації, що склалася в інноваційній сфері (незадовільний рівень конкурентоспроможності країни та регіонів, незначна частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю та ін.) та активізації інноваційної діяльності підприємств, деякі автори бачать розвиток стратегічного планування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання [5]. Програма розробки стратегічного планування зумовлює взаємодію інноваційних, інвестиційних, виробничих, фінансових та ін. процесів на виробництві та необхідність створення послідовних етапів впровадження інновацій.

На нашу думку, криза в галузі інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах така глибока, що її вирішення потребує системних заходів, зокрема структурного характеру - створення умов для виникнення й діяльності інжинірингових компаній, підвищення авторитету праці науковців й освітян, залучення іноземного досвіду впровадження інновацій.

Базисними організаціями і структурами інноваційного процесу в нашій країні, крім уже існуючих інститутів НАН України та вишів, повинні бути технопарки, технополіси, техноленди.

Висновки

Аналіз стану інноваційного розвитку за даними міжнародних рейтингів показав незадовільне місце України у світовому рейтингу та наявність великої кількості проблем, серед яких недостатня проробленість законодавчої та нормативно-правової бази; обтяжлива податкова політика, високі податкові ставки, нестабільність державної політики; міграція науковців, відсутність на підприємствах мотивації щодо затримання відтоку кваліфікованих кадрів; недостатня розвинутість взаємодії університетів та бізнесу. Аналіз регіонального інноваційного розвитку дозволить виділити лідерів серед областей, а саме: Харківську, Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку. Але

все ж таки формування інноваційного розвитку країни та регіонів неможливе без активізації інноваційних процесів на підприємствах. Саме тому розвиток стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств є основою для впровадження світових та вітчизняних інновацій і перспективою подальшого розвитку суб'єктів господарювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08 вересня 2011 р. № 3915-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 19-20. - Ст. 166. - (Зі змін. та допов.).
2. Череп А. В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні в сучасних умовах [Електронний ресурс] / А. В. Череп, С. І. Васильєва // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". - 2010. - № 2 (лютий). - Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=2&y=2010>.
3. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf.

4. Амоша О. Підґрунтя інноваційного розвитку. Проблеми і перспективи взаємодії академічної науки й освіти / О. Амоша, А. Землянкін, Г. Моїсєєв // Вісник національної академії наук України. - 2006. - № 10. - С. 3-16.

5. Єфремов О.С. Теоретичні засади управління інноваційним розвитком підприємства / О. С. Єфремов // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. - 2012. - № 24 (I). - С. 82-88.

6. Марченко О. В. Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства / О. В. Марченко // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - № 6. - С. 158-164.

7. Паршина О. А. Наукова концепція управління конкурентоспроможністю промислової продукції / О. А. Паршина // Науковий вісник НГУ. - 2011. - № 3. - С. 143-148.

8. Дослідження INSEAD: Глобальний індекс інновацій 2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.cs-ukraine.org/interes/dosludjennya_insead_global_undeks.html.

9. Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.uin-tei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=432.

10. Статистичний збірник "Наукова та інноваційна діяльність в Україні" за 2011 р. / Державна служба статистики України. - К. : Інформаційно-видавничий центр Держстату України, 2012. - 305 с.

Шабельникова Евгения,

аспирант Донбасского государственного технического университета, г. Алчевск

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье рассмотрено состояние развития инновационной деятельности в Украине. Выявлены основные проблемы современного положения инновационной деятельности регионов страны и проанализированы перспективы развития инновационной активности на промышленных предприятиях. Данные международных организаций указывают на неудовлетворительное положение Украины в мировом рейтинге инновационного развития. Проведенный анализ инновационных процессов среди регионов страны позволил выявить лидеров (Харьковская, Сумская, Днепропетровская, Донецкая области), однако показал необходимость дальнейшего развития и совершенствования инновационной деятельности. Обозначены также основные проблемы, препятствующие дальнейшей активизации инновационных процессов на отечественных предприятиях. Высказано мнение, что основой для внедрения мировых и отечественных инноваций является развитие стратегического планирования инновационного развития предприятий.

Ключевые слова: инновации; инновационная активность предприятий; стратегическое планирование; инвестиции.

Shabelnikova Eugene,

Post-graduate student of Donbass State Technical University

THE STATE AND THE PROSPECTS OF THE INNOVATIVE PROCESSES DEVELOPMENT AT THE DOMESTIC ENTERPRISES

The current state of innovation activity in Ukraine and its regions, as well as the prospects for the innovative processes development at the state industrial enterprises are considered in the paper. The effect of the level of the innovative processes development in the country on its competitiveness are defined. The statistical materials of the world economic forum, the European Commission, World Intellectual Property Organization have been analyzed, deterioration of innovation Ukraine in 2012 has been revealed.

The main problems that preventing activation of innovative processes in the state have been singled out: the imperfection of the legislation in Ukraine, the limited links between the public and the business sector, the lack of funds for innovation, high migration of academic staff, poor infrastructure.

The analysis of innovation in the regions of Ukraine has been examined on the following parameters: the costs of enterprises for scientific-research and research-engineering works, the region's ability to innovate, the availability of scientific and engineering personnel, collaboration between universities and business. These figures are also a part of an integral indicator of the level of competitiveness in the regions of Ukraine. Based on their analysis, the leaders of innovation development among the regions (Kharkiv, Sumy, Dnipropetrovsk, Donetsk region) have been defined, and the main problems of enhancing regional innovation processes, among them - the high tax rates, instability in government policies, lack of development of cooperation between universities and business, imperfect legislation have been revealed.

The analysis of innovative activity of industrial enterprises in Ukraine has been made, the insignificant share of enterprises with innovative activities has been revealed.

The development of strategic planning innovation at the enterprises as one of the outputs of the current situation and enhance innovation processes has been proposed.

This program should include the interaction of innovation, investment, production and financial processes at the enterprises and the need for a phased introduction of innovations.

Keywords: innovation; innovation development; innovation activity of enterprises; strategic planning; investment

REFERENCES

1. A law of Ukraine is «On priority directions of innovative activity in Ukraine», from 08.09.2011, № 3915-VI (2012), *Information of Verkhovna Rada of Ukraine*, №19-20.
2. Cherep A., Vasileva S. (2010), Development of innovative activity is in Ukraine in modern terms, *Electronic scientific professional edition is the «Effective economy»*, 2 (February) (ukr), available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=2&y=2010>.
3. Report on the competitiveness of regions of Ukraine 2012, available at: http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf.
4. Amosha A., Zemliankin A. & Moiseiev H. (2006), Subsoil of innovative development. Problems and prospects of co-operation of academic science and education, *Announcer of national academy of sciences of Ukraine*, 10, pp. 3-16 (ukr).
5. Yefremov O. (2012), Theoretical principles of management innovative development of enterprise, *Economy, Management, Enterprise*, 24(1), pp. 82-88 (ukr).
6. Marchenko O. (2008), Determination of necessary and sufficient terms is for innovative development of enterprise, *Issues of the day of Economy*, 6, pp.158-164 (ukr).
7. Parshyna O. (2011), Scientific conception of management of industrial products a competitiveness, *Scientific announcer of the NGU*, 3, pp. 143-148 (ukr).
8. Research of INSEAD: Global index of innovations 2012, available at: http://www.csr-ukraine.org/interes/dosludjennya_insead_global_undeks.html.
9. A state agency is on questions science, innovations and informatization of Ukraine, available at: http://www.uitei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=432.
10. Statistical collection is «Scientific and innovative activity in Ukraine» for 2011 (2012), *Government service of statistics of Ukraine*, Informatively publisher center of the State committee of statistics of Ukraine, Kyiv, p. 305.

© Шабельникова Євгенія

Надійшла до редакції 02.07.2013

УДК 330.837.2; 330.831.8

ШАМБОРОВСЬКИЙ ГРИГОРІЙ,

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Львівського національного університету імені Івана Франка

ІНСТИТУЦІЙНА ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЇЇ КРИТИКА НЕОАВСТРІЙСЬКОЮ ШКОЛОЮ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена розгляду сучасних економічних теорій інституціоналізму та лібералізму. Визначені відмінні та спільні методологічні підходи інституційних та неокласичних теорій щодо аналізу поведінки споживачів, менеджменту корпорацій, суті ринкових відносин і проблем державного регулювання. На основі теоретичних положень П. Друкера, Дж. Гелбрейта, Ф. Гайєса, Л. Мізеса автор пропонує розробити концепцію планово-мотиваційного розвитку, яка може бути застосована в Україні для подолання наслідків світової кризи, активізації економічних суб'єктів на внутрішньому й зовнішньому ринках та забезпечення сталого розвитку країни.

Ключові слова: інституціоналізм; лібералізм; неолібералізм; суб'єктивізм; планування; мотивація; технократія; постіндустріальне суспільство.

Постановка проблеми. Дискусія між прихильниками держави й ринку протягом минулого століття призвела до революційних змін у способі виробництва та розподілі багатства в капіталістичних країнах. Ідеї економічного лібералізму були кардинально переглянуті після кризи 1930-х рр. На зміну їм прийшло вчення Дж. Кейнса про державне регулювання економіки, яке в різних модифікаціях панувало майже п'ятдесят років. На хвилі науково-технічного розвитку наприкінці ХХ ст. відбулося відродження ліберальних ідей.

Кризи 1970-х і 1990-х рр. виявили слабкість і вразливість обох економічних учень. Дискусія загострилася під час останньої світової кризи, наслідки якої спостерігаються вже п'ять років. Уряди багатьох країн зазнали невдач у боротьбі з безробіттям, скороченням виробництва та споживання.

Альтернативний погляд на проблеми капіталістичного відтворення пропонують інституціоналісти. Вони розробляють концепції й моделі, які не лише повинні запобігати колапсам економічної системи, але й забезпечити сталий розвиток планети в майбутньому.